

aréna

Emil Artur Longen

DEZERTÉR Z VOLŠAN

Fraška v kabaretním hávu o útěku ze hřbitova a co z něj pošlo.

**Fraška
v kabaretním hávu
o útěku ze hřbitova
a co z něj
pošlo.**

**Emil Artur Longen
DEZERTÉR Z VOLŠAN**

Obnovená premiéra – sobota 12. října 2013 v 18.30 hodin

úprava: Petra Kohutová a Ivan Krejčí

režie: Ivan Krejčí

hudba: Vlastimil Šmída

výtvarná spolupráce: Marta Roszkopfová

dramaturgie: Tomáš Vůjtek

asistent režie: Michal Čapka

text sleduje: Kamila Holoňová

inspice: Vojtěch Orenič

OSOBY A OBSAZENÍ:

Klavírista	Vlastimil Šmída j. h. / Jan Kavka j. h.
Slepec	Vladislav Georgiev
Balabis	Josef Kaluža
Rosita Balabisová	Tereza Cisovská
Manča	Petra Kocmanová
Matka Balabisová	Alena Sasínová-Polarczyk
Taussig	Marek Cisovský
Sluha	René Šmotek
1. zřízenec	Michael Kolář j. h.
2. zřízenec	Vladislav Georgiev
Policejní komisař	Vladislav Georgiev

(z manifestu Revoluční scény)

Moderní jeviště není omezeným a mrtvým rámcem jevištního dění,
nýbrž živým spoličinitelem.

Zpodobňující život, nesmíme jej vyjadřovat napodobením skutečnosti.

Musíme vyjadřovat holou podstatu života, přetvořenou v určitý jevištní
výraz, vyhraněný a typický.

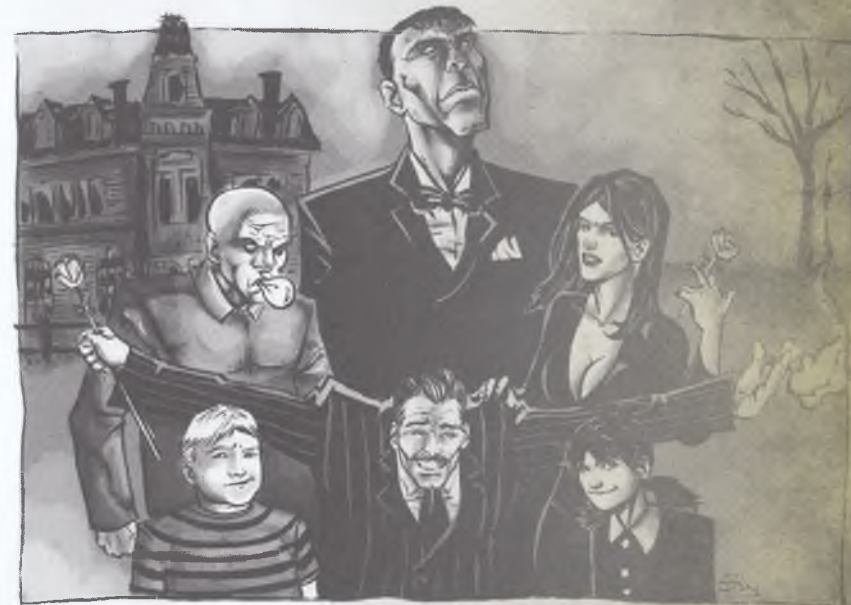
Usilujeme o moderní divadlo, i musíme pěstovat všechny jeho jevištní složky,
artistikou cirkusu a kabaretní improvisací počínaje a dramatem konče.

Emil Artur Longen, vlastním jménem Emil Artur Pittermann, se narodil 29. 7. 1885 v Pardubicích v rodině notáře, který byl právním poradcem následníka habsburského trůnu, arcivévody Ferdinanda d'Este (k aristokracii choval Longen patrně po celý život určitý obdiv, i jako anarchistický bohém se rád nechával oslovovat „hrabě Longen“). Vyrůstal ve Vlašimi, kde se již naplno projevila jeho bouřlivácká povaha, jak o tom svědčí dodnes připomínaná historka, podle níž se mladý rebel zasloužil o stržení německého vývěsního štítu místního lékárníka. V patnácti letech utekl z domova ke kočovnému divadlu. Podle Longenova podání to mělo být na Štědrý den. Jeho přítel však prozradil rodičům adresu a Longena navštívil neznámý pán, který mu nabídl angažmá do divadla Uranie. Přistavená drožka, která měla Longena zavést k řediteli divadla, jej dovezla do Kramerova sanatoria pro nervově choré, kam podle mínění rodičů nezdárný syn patřil. V šestnácti se s rodinou definitivně rozešel a odešel do Prahy, kde se stýkal s uměleckou bohémou soustředěnou kolem S. K. Neumanna a jeho pověstné žižkovské vily (např. Marie Majerová, Fráňa Šrámek, Karel Toman, František Gellner, Jiří Mahen). K jeho přátelům patřil i Jaroslav Hašek, se kterým se toulal po venkově a příležitostně dělal kabaret, a Egon Ervín Kisch. Od roku 1904 studoval malířství na AVU u profesora Thieleho. V roce 1906 začal vystupovat v prvním českém pražském kabaretu U Labutě Na Poříčí a jeho partnerem byl Eduard E. Schmidt, z rodinných důvodů si však oba zvolili pseudonymy (z vysokého, hubeného Pittermanna se stal Longen, Schmidt přijal jméno Bass). Vytvořil zde figuru tehdy módního dekadenta, v níž se groteskní komika snoubila s tragikou. V roce 1907 se ještě jako student podílel na založení malířské skupiny Osma (Emil Filla, Bohumil Kubišta, Otakar Kubín aj.), ale o rok později byl z AVU vyloučen pro porušení kázně. V té době cestoval po Evropě a rok strávil v Paříži, kde poznával moderní umění (okouzлил ho Picasso a kubismus) a vystupoval v cirkuse jako žonglér a hadí muž.

V roce 1910 jej Karel Hašler angažoval do nově založeného kabaretu Lucerna, kde vystupoval ve vlastních pantomimických scénkách, avšak s uměleckou úrovní kabaretu nebyl spokojen. V létě 1911 se poprvé „upsal“ filmu, když uzavřel smlouvu, podle níž měl napsat a zrežirovat čtyři grotesky, v nichž měl herecky ztvárnit mládence Rudiho ve stylu slavného komika Maxe Lindera (později si zahrál i ve zvukovém filmu, nejúspěšnější jeho rolí byla titulní role ve filmu Aféra plukovníka Redla, který režisér Karel Anton natočil v roce 1931 podle Longenovy hry). V roce 1913 založil vlastní kočovný kabaret, v němž vystupoval společně se svou ženou Xenou (Polyxenou Markovou, jednou z nejvýznamnějších hereček své doby, které sám Karel Hugo Hilar nabízel angažmá do Národního divadla) a manželi Nollovými. Finanční neúspěch ho přinutil kabaret rozpustit a hledat si s manželkou obživu v kabaretech v Berlíně a v Terstu. V roce 1918 byli oba angažováni do Národního divadla v Lublani, kde Longen působil jako režisér a šéf výpravy. Po návratu do Prahy nastoupil do kabaretu Červená sedma, pro který připravoval stínohry (první z nich byla satirická stínohra Jánošík v republice, kterou napsal společně s Eduardem Bassem) a kreslil karikatury. Krátce nato založil v Praze kabaret BUM, v němž kromě Longena vystupovali Ferenc Futurista, jeho bratr Eman Fiala, Saša Rašilov, Josef Rovenský, Karel Noll a Vlasta Burian. Šest komiků bylo na jeden kabaret přece jen mnoho, a tak denně docházelo k hádkám, které nakonec skončily rozpadem souboru. Umělecky nejvýznamnějším Longenovým podnikem byla Revoluční scéna, kterou řídil v paláci Adria v letech 1920 až 1922. Uváděla se zde první (Longenova) dramatizace Haškova Švejka, jejíž text se však nedochoval, Kischova Tonka Šibenice (s Xenou Longenovou v hlavní roli) i Büchnerův Vojcek (s Longenem v titulní roli). Až na výjimky neměla tato umělecky náročná představení divácký úspěch, a tudíž ani finanční si-

tuace nebyla pro Longena příznivá. Po zániku Revoluční scény založil v Berlíně kabaret Wilde Bühne, který v letech 1922 až 1923 vedl společně s Hansem Janowitzem (spoluatorem scénáře slavného expresionistického filmu *Kabinet doktora Caligariho*). Nepřízeň publika, které nestálo o náročnější repertoár, nakonec přiměla Longena, aby se rozloučil se svou kabaretiérskou minulostí. Od roku 1923 spojil své umělecké plány s Vlastou Burianem, který v té době stál na vrcholu slávy. O šíření Burianova kultu se zasloužil i Longen svou knihou *Král komiků* (1927), ale především to byl on, kdo Buriana přivedl z kabaretu na divadlo, když mu v roce 1921 svěřil ve své Revoluční scéně roli ševce v Nestroyově frašce *Lumpacivagabundus*. Jako dramaturg Divadla Vlasty Buriana působil s různými přestávkami až do roku 1934. Pro Buriana napsal řadu frašek šitých přímo na tělo, *Dezertér z Volšan* je jednou z nich. Longen sice neusiloval o literární nesmrtelnost, jeho hry mají kolísavou úroveň a často jsou jen pouhou skicou, která počítá s tvůrčím přínosem herců, přesto jsou v kontextu české frašky nepřehlédnutelné (hra C. k. polní maršálek nakonec díky své filmové verzi doslova zlidověla, což platí i o dalších filmových komediích, jako jsou *Funebrák*, *Anton Špelec*, *ostrořelec* či *Nezlobte dědečka*). V třicátých letech působil Longen také jako filmový scenárista, většinou však psal nenáročnou komedie, zpravidla s Antoníí Nedošínskou v hlavní roli (např. *Studentská máma*). Bohémský život, který Longen vedl (v hospodě býval téměř každý den), mu nakonec připravil nehezkou smrt, když za krutých bolestí umíral 24. dubna 1936 v benešovské nemocnici na perforaci žaludečního vředu.

Longen ve vzpomínkách pamětníků

Longena jsem poprvé poznal na Barrandově. Odpoledne, kdy všichni pracovali v ateliérech, jsem si sedl v kantýně na kávu asi za pátý stůl. Nikdo tu nebyl. Najednou sem přišel hubený, dvoumetrový, jako indián, samý sval, opilý, tuhý jako prkno. Jak mne spatřil, vykročil proti mně, opřel se o stůl, naklonil se, levou rukou si vyndal z úst zubní protézu a dal mi ji před oči. Věděl jsem, že to je vlídné gesto na pozdrav. Ani jsem nemrkl, ani jsem neuhnul, jen jsem se usmál. Longen si dal protézu zpátky do úst a poklepal mi na rameno. Od té doby jsme spolu dobře vycházeli.

Při spolupráci mne pozval do své vilky v Čerčanech, kde bydlel se svou mladou ženou a malým děckem. Po sebevraždě jeho první ženy Xeny to bylo pro Longena zázemí, ve kterém mohl klidně žít a pracovat. Ale na svou manželku se stále díval jen jako na dítě, protože Xena byla pro něj vášní a tragédií, vrcholem života. Uměl všechno. Byl ze zámožné rodiny lékárníka, ale utekl k cirkusu, dělal tam tentáka, naučil se akrobacii, dělal klauna, později byl výborným hercem, divadelním i filmovým, hrál titulní roli v Aféře plukovníka Redla, nakonec psal scénáře pro Vlastu Buriana. Byl i vynikajícím malířem, své obrazy podepisoval svým původním příjmením Pittermann. Skutečný bohém, kamarád Haškův, Franty Sauera a Karla Hašlera. Byl velice vzdělaný, ale uměl psát přesně ty dialogy a vtipy pro Buriana, Nedošínskou a Pištěka, které zaručeně vzbudily smích u nejširšího obecnstva. Sledoval jsem přímo jeho „předuševňování“ v lidové diváky, v jejich myšlení – jak odhadoval přesně, co je pro ně směšné, na co okamžitě budou reagovat.

O. Vávra: Podivný život režiséra

Ale Otakar Vávra, který na Longena takto uctivě vzpomínal, si spolupráci s geniálním bohémem nijak dlouho neužíval. Longen mu utekl do hospod a Vávra musel filmový scénář napsat zcela sám.

Obdobně neslavně skončila i Longenova spolupráce s komikem Járou Kohoutem, který jej angažoval do své revue „Vtip za vtip“.

Ale i tu byly značné překážky. Především žízeň pánů autorů. Neustále jsem jim musel běhat pro pivo. Ani tyto mé téměř olympijské rekordy na trati altán – hospoda „U Kulhavých“ nebyly nic platné. Geniální Longen, malíř, spisovatel, režisér a herec, byl takovým příznivcem vnitřních alkoholových masáží, že mnohdy šel do sebe a spáchal sebekritiku: „Přiznávám se, že si tak pěkný počasí nezasloužím. Odcházím do hospody. Jára nám nosí to pivo moc teplý.“ Krátce před premiérou nám pořad chyběly ještě dvě scény. Večer zkusíme ve Varieté a najednou telefon. Longen. „Jsme tady zaraženy v hospodě. Nechtěj nás pustit domů, dokud nezaplatíme. Scény máme napsané, ale voni zavíraj. SOS! Spaste naše duše 76 korunami!“

... Premiéra plodu tak obtížného zrodu, k níž hudbu na texty osvědčené čtveřice Tobis-Špillar-Mírovský-Rohan složil Eman Fiala, byla zbytečně nabubřelá. Hlediště bylo plné diváků, vážná kritika [Vodák, Rutte] plná nevole. Jeden takový óbrkritik napsal: „Když zpíval tenor Franta Hurych vysoké C, mysleli jsme, že je to zbytečné maření času. Ve hře by se měl udělat jeden škrť, dvouapůlhodinový. Xena Longenová a Artur Longen propagovali jen a jen nevkus...“
To byla bohužel pravda. Xena naprosto nedvojsmyslně extemporovala („Jsem jako chřipka, kdo mě neměl, může mě dostat. Dámy, jsme všechny rozpolcené a všechny na stejném místě.“), Longen zase prováděl pornografickou stínohru. Hráli s námi také jen třikrát, dal jsem jim z Ferencova návodu výpověď. Chtěli divadlo žalovat, ale dr. Veselý-Rohan, který byl koncipientem advokáta dr. Basse, jim dokázal, že jsem v době podpisu smlouvy nebyl plnoletý.
J. Kohout: Hop sem, hop tam

... u nás jste v dobré společnosti.

KOMORNÍ SCÉNA ARÉNA, příspěvková organizace

28.října 2, 701 85 Moravská Ostrava,

e-mail: info@divadloarena.cz, jsmetuprovas@divadloarena.cz, rezervace@divadloarena.cz

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA.

PROSÍME CHOĎTE VČAS, po zahájení představení není možný přístup do hlediště.

*Nositel autorských práv k dílu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9*

Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.

*Činnost Komorní scény Aréna, příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.*

www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!

SKUPINA ČEZ

ArcelorMittal

Moravskoslezský
kraj

MINISTERSTVO
KULTURY

Partners
printo